

Om bondestortingsmannen John Neergaards tilknytning til Os

Av Tore Myre

I forbindelse med 150 årsjubileet for det kommunale sjølstyret er det særlig ett navn som har gått igjen i omtalen av det som skjedde for 150 år sia, nordmøringen John Neergaard, bondestortingsmannen som er blitt kalt formannskapslovens far.

Han var en av bøndernes fremste talsmenn på Stortinget i første halvdel av forrige århundre og regnes for å ha vært den første politiske agitator her i landet, som forfatter av Ola-boka — et sterkt agitasjonsskrift mot embetsmennenes maktposisjon.

Det er vel ikke så mange som vet at den samme John Neergaard faktisk hadde en viss tilknytning til Os, dog sannsynligvis uten noensinne å ha vært her. Han ble nemlig i 1843 gift med Kirsti Iversdatter Dønnem. Denne Kirsti var datter til Ivar og Kirsti Dønnem. De var begge fra Os.

Ivar var født på Langøyen i 1772, sønn av Erik Bårdsen Langøyen og hustru Kirsti Amundsdatter. Ivars kone, Kirsti, som var datter av Jon Ingebrigtsen Tufsingdal og hustru Marit Ingulfsdatter (Os-Yter), ble født på Hodøl i 1775. Ivar og Kirsti fikk dattera Kirsti i 1805 og ble gift året etter.

I Os-boka under Eggen-Breen skriver Thoralf Grue at Ivar Eriksen Langøyen i 1802 fikk skjøte på halvdele av garden Eggen, kalt Eggen Østre. Skjøtet angir en kjøpsum på 500 Rd.

Noen år senere, i 1806, kjøpte han Røsten, som da var én gard, og drev denne eiendommen i noen år.

Men allerede i 1810 solgte han Røste, og familien reiste så til Nordmøre hvor de kjøpte garden Dønnem i daværende Tingvoll prestegjeld, senere Øre kommune, nå Gjemnes.

Imidlertid satt Ivar Eriksen ennå noen år som eier av Eggen Østre i Dalsbygda samtidig som han bodde på Nordmøre. Men i 1818 solgte han, som rimelig kan være, denne eiendommen. Den nye eier var Ivar Eriksens brorsønn, Erik Amundsen Langøyen. Kjøpesummen var også denne gangen 500 Rd.

Det bør bemerkes at den nye eieren var født i 1811, og var følgelig bare 7 år gammel da han overtok Eggen Østre av farbroren. Salget ble ordnet på den måten at Ivar Eriksen tok obligasjon i eiendommen, pålydende 500 Rd, altså hele kjøpesummen.

Eggen Østre ble så drevet som underbruk under Langøyen noen år, men i 1838 ble eiendommen igjen solgt, denne gangen til Svend Håkensen Svarthaugen fra Øversjødalen, for 650 Spd. I kjøpesummen inngikk den før nevnte pantobligasjon, nå redusert til 400 Spd.

Ivar Eriksen var død i 1830, så eier av obligasjonen ved eiendomsoverdragelsen i 1838 må enten ha vært enka Kirsti som levde til 1853, eller dattera Kirsti.

I 1836 ble John Neergaard lensmann i Gjemnes lensmannsdistrikt, som også omfattet Øre, og 7 år senere ble han gift med dattera på Dønnem, som noen år før var blitt enke og barnløs.

I 1851 kjøpte Lars Jonsen Osflaten den andre halvdel av Eggen-Breen, Eggen Nordre, og året etter opprettet han kjøpekontrakt med Svend Håkensen om den andre halvdel, den før nevnte Eggen Østre. Omforent kjøpesum var 600 Spd. I denne inngikk den før omtalte obligasjon, nå redusert til 100 Spd. Eier av obligasjonen var denne gangen stortingsmann og lensmann John Neergaard på Dønnem.

I 1861 fikk Lars Jonsen krav fra lensmann Neergaard på full innfrielse av obligasjonen og betaling av renter for flere år. Rentene hadde Lars betalt. De var sendt med posten fra Tolga hvor Lars og hans familie hadde bodd i åra før han overtok og flytta til Eggen-Breen, helt i slutten av 1850-åra. Han fikk derfor hos hytteskriver Aas, som var poståpner, utskrift av postkwitteringsboka, og den viste at rentebeløpene var punktlig betalt for alle år.

Samme år reiste så Lars til Nordmøre og besøkte samtidig bror sin, Per Jonsen Indergaard som bodde i Gjemnes. Så gikk han på kontoret til lensmann Neergaard. Denne fløy først opp, bante og svor på at han skulle betale. Men da Lars la fram kvitteringene, måtte lensmannen roe seg. Han skyldte på sommel, uvisst av hvem, da lensmann Neergaard sjøl hadde stått som eier av obligasjonen hele tida mens Lars hadde hatt den til betaling.

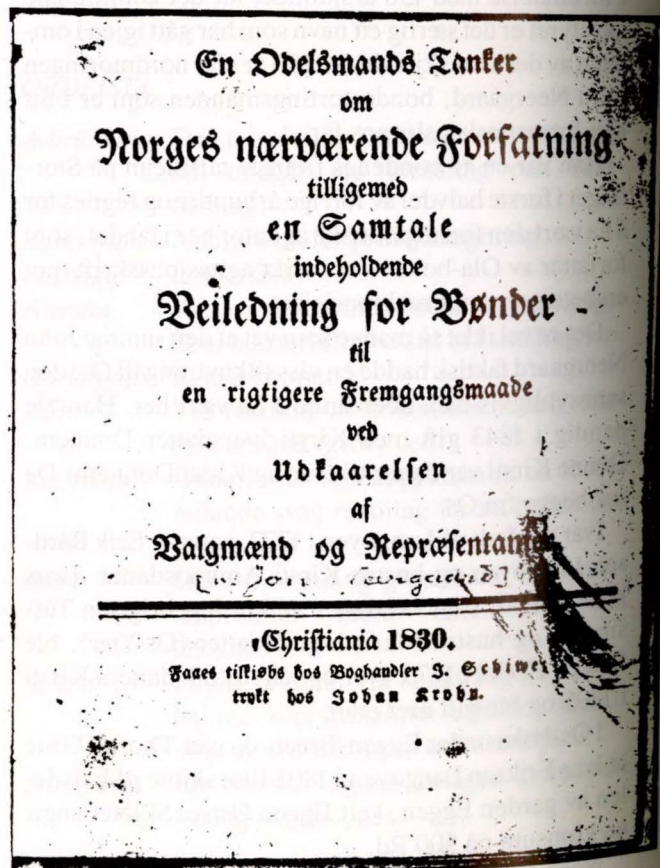
Lars innløste så obligasjonen i sin helhet mot John Neergaards kvittering, datert Dalen i Tingvoll 27. februar 1861.

Det må med det samme bemerkes at Dalen er den garden i nåværende Gjemnes kommune som Lars Jonsens besteforeldre (morforeldre) Lars Persen Flaten og hustru Ragnhild Olsdatter f. Vangsgjelten kjøpte og flytta til i 1809 etter å ha solgt heimgarden Flaten i Dalsbygda.

Bror til Lars Jonsen Osflaten (senere tok han navnet Eggen), Per Jonsen Indergaard, var vokst opp hos be-

steforeldra og morbroren på Dalen etter at faren, Jon Amundsen Osflaten, døde i 1833.

Dalen var i likhet med Dønnem og fire andre gardar i nåværende Gjemnes kommune blitt kjøpt av osinger i løpet av et par omkring 1810, men denne utflyttinga fra Os til Nordmøre under de harde nøds- og krigsår er en annen historie.

Den såkalte Ola-boka av John Neergaard.